

Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*

GYARAKI Réka¹

(Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 2017)

Amikor kezembe vettem *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai* című kismonográfiát azért, hogy recenziót írjak róla, izgalommal tettem, hiszen már több kriminál földrajzzal kapcsolatos könyvét és tanulmányát is olvastam Mátyás Szabolcsnak. Amint megnéztem a könyv tartalomjegyzékét, biztossá váltam abban, hogy számomra érdekes és fontos információkat és tudást fogok szerezni a rendvédelem egyik fontos területéről.

Mindazonáltal az értékelő-elemző munkáról könyvet írni nem egyszerű feladat, hiszen ez összetett munka, ahol a rendészettudomány valamennyi területe találkozik egy közös metszési pontban: az adatokban és azok értékelésében.

Mátyás Szabolcs a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának docense több mint két évtizede kutat a térinformatika, az értékelő-elemző munka és a kriminál földrajz témakörben, oktatja a Rendészettudományi Kar rendőrtisztjelölt és civil hallgatóit, és tart előadásokat konferenciákon nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is.

A szerző nemcsak egyszerűen tudományos, hanem olyan alaposítással megírt műve ez, amely mindenki számára érthetővé teszi a rendészettudomány egy speciális, ám nagyon kevesek számára ismert szegmensét, a kriminál földrajzot, amelynek szoros kapcsolata van többek között a profilozással, az értékelő-elemző munkával és a kockázatelemzéssel is.

A kismonográfia a KÖFOP-2.1.2-VEKOP, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében jelent meg 2020-ban, míg magát a kéziratot 2017-ben zárták le.

Az értékelő-elemző munka nemcsak a rendvédelemben – ezáltal a rendészettudományban – jelenik meg, hanem az élet számos területén, még ha azokon a más

¹ Dr. Gyarakai Réka r. őrnagy, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnüldözési, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, egyetemi tanársegéd, Rendészettudományi Doktori Iskola, doktori hallgató. Réka Gyarakai, Police Major, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Criminal Investigation, Economy Protection and Cybercrime Prevention, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student. E-mail: gyaraki.reka@uni-nke.hu

területeken különböző elnevezéseket adnak is neki. Mindenhol fontos kiindulási alap ahhoz, hogy a jövőre iránymutatást adjon, vagy előrejelzéssel szolgáljon.

A tanulmány rövid bevezetésben említi meg a mű célját, és írja le azt a fontos kifejezést, ami nem más, mint a „komplex” szó, amely az értékelő-elemző munka és a szakma művelőinek jellemzője is egyben. Olyan komplex tevékenységet feltételez, amely érzékelteti annak összetettségét és bonyolultságát.²

A mű összesen hat fejezetből áll a bevezető részen kívül, amelyek az alábbiak:

1. A térinformatika szerepe az elemző-értékelő munkában
2. A forrópontos-elemzés a bűnügyi elemző munkában
3. Földrajzi tényezők
4. A földrajzi profilalkotás
5. A kamerák rendvédelmi alkalmazásának lehetőségei
6. A kockázatelemzés szerepe a rendészeti munkában

Az első fejezetben a szerző bemutatja a térinformatika fogalmát és annak különböző elnevezéseit. Napjaink elengedhetetlen szereplője az informatika és az informatikai alkalmazások, az általuk nyert lehetőségek, amelyek a mindennapi életünket valamilyen szinten keresztezik. A rendvédelmi szervek munkája szorosan kapcsolódik a tényekhez, ezáltal az adatokhoz, amelyekből következtetéseket képesek levonni. Ezek a következtetések pedig nemcsak egy-egy ügy vagy bűncselekmény felderítéséhez használhatók, hanem az adatokat összegyűjtve olyan adatbázisok elkészítésére válnak alkalmassá, amelyek használata hozzájárul a bűnügyek felderítéséhez, megelőzéséhez vagy akár előrejelzéséhez, mint ahogy a közrend, közlekedésbiztonság fenntartásához is.

A geográfia és a kriminalisztika egymástól távoli tudományterületek, ötvözetük mégis képes olyan többretű felhasználási területet alkotni térinformatikai szoftverek alkalmazásával, amely döntések meghozatalában, információszerzésben, térbeli adatgyűjtésben és modellek készítésében segíti a bűnüldöző szerveket.³ A térinformatika az értékelő-elemző munkában lehetőségeket biztosít a bűncselekmények elkövetőinek felderítésében, beazonosításában, vagy rendvédelmi vezetők stratégiai döntésének meghozatalában.

A második fejezet a forrópontos-elemzés és a hidegpontos-elemzés ismertetése. Ezek közül főleg a forró pontok (*hot spot*) ismertek, hiszen a www.police.hu oldalon Budapest egyes kerületeinek bűnügyileg fertőzött részeit, bár 30 napos időeltolódással, de folyamatosan ismertetik. A forrópontos-elemzés időbeli és térbeli sajátosságainak bemutatása, tipizálása mellett tisztább képet kapunk arról, hogy ennek az elemzésnek a rendvédelem mely területén van kiemelt jelentősége és miért, amit a Ratcliffe-féle rendőri intézkedések mátrixa tesz érthetővé és pontossá.

² Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2020. Bevezetés.

³ Mátyás (2020): i. m. 8.

A harmadik fejezetben azokat a tényezőket – településjellemzők, demográfiai és népességföldrajzi tényezők, iskolai végzettség, oktatási intézmények jelenléte, közlekedésföldrajzi ismérvek és adottságok, a terület gazdasági adatainak elemzése – foglalja össze röviden Mátyás Szabolcs, amelyeknek szerepe van a bűnözés alakulásában és kialakulásában egy-egy területen hazánkban.

A negyedik fejezet, a kedvenc fejezetem, amelyben a földrajzi profilalkotást ismerteti a szerző. Ahogy Mátyás kiemeli, a profilelemzést és a profilalkotást nem szabad egymás szinonimájaként használni. Szerinte először szerencsésebb megalkotni az elkövető profilját, és majd csak ezután van lehetőség arra, hogy a megalkotott profilt elemezzék a szakemberek.⁴

A kriminalisztika alapkérdéseivel kapcsolatban a szerző kiemeli az egyik legfontosabbat: a profilozó a kriminalisztika hét alapkérdése közül nem a „ki”, hanem a „milyen” kérdésre keresi a választ, ezáltal Mátyás már nem hét, hanem 7 + 1 kriminalisztikai alapkérdést említ, például az emberölés vagy a gyanús eltűnések esetében.

Azt eddig is sokan tudták, hogy nem minden bűncselekmény esetében van értelme a profilalkotásnak, azt azonban csak kevesen, hogy az egyes sorozatjellegű bűncselekményeknél – rablás, lopás, bankkártyával elkövetett csalás, lakásbetörés stb. – segítséget jelent az elkövető vagy elkövetők felderítésében, esetleg a további bűncselekmények megelőzésében vagy előrejelzésében (lásd prediktív rendészet) a földrajzi profilalkotás.

Az ötödik fejezetben a kamerák rendvédelmi alkalmazása használatának lehetőségeiről ír a szerző. Ahogy a mindennapi életünk részévé váltak közterületen vagy az áruházakban, pénzüzetekben elhelyezett kamerák, térfigyelő-kamerák, bűnüldözési szempontból egyre jelentősebbé válik a rögzített és a valós idejű képek, videók elemzése, figyelése. A kamerák használatával összefüggő érvek és ellenérvek között szerepel a szerző szerint, hogy nincs egyértelműen bizonyítva azok előnye, ugyanakkor a felvételek elemzését mindenképpen javasolja. A javaslata és a kamerafelvételek elemzésének fontossága mellett annak módszerét is elemzi, ismerteti. Az egyik leginkább jövőbe mutató lehetőséget a viselkedésalapú elemzést – ami már annyira nem is jövőkép – a kamerák és az a mögött ülő rendvédelmi szakemberek relációjában képzelem el, amivel a bűnelkövetők ruhadarabokkal történő arc- és testfelületének eltakarása is „kijátszható” lesz a mozgásuk, mozdulataik segítségével. A jövő kamerái és informatika fejlesztései – testtérképezés, hőtérképezés, szemretinájának elemzése, az okoseszközök terjedése – lesznek a szerző szerint a jövő, amelyek segítői lesznek a bűncselekmények megelőzésében a rendvédelemnek.

A hatodik fejezet a kockázatelemzéssel foglalkozik a rendvédelemhez tartozó szervezeteknél. A kockázatelemzés és a társadalom biztonságérzete már Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában is megjelenik, ahogy az Európai Unió belső biztonsági stratégiájában is. A kockázatelemzést eddig főleg pénzügyi,

⁴ Mátyás (2020): i. m. 24.

egészségügyi, valamint biztosítási területen alkalmazták, azonban ma már a rendvédelmi szerveknél egyes bűncselekmények esetében – főleg, ahol a 21. század technológiai fejlődése is megfigyelhető – a rendőri, rendvédelmi munkában is felértékelődött a jelentősége. A kockázatelemzésnek a rendőrség munkájában a szerző szerint a veszélyhelyzeteknél, a (köz)biztonság fenntartásában van jelentősége vagy egyes bűncselekmény-típusoknál.

A katasztrófavédelem is végez kockázatelemzést. A kockázatelemzésnek leginkább a veszélyek azonosítása, az iparbiztonságot veszélyeztető és a természeti katasztrófák bekövetkezésének lehetősége során kiemelt jelentősége van. A veszélyhelyzetek, veszélyforrások azonosításában, azok elhárításában, vagy a károk csökkentésével összefüggésben jelenthet segítséget a kockázati tényezők, adatok mérlegelése és összevetése.

A büntetés-végrehajtás területén a fogvatartottak szabadságvesztésének időtartamára terjed ki a kockázatelemzés. A fogva tartás során a büntetés-végrehajtási intézetekben eltöltött idejük alatt ezeknek az elemzéseknek, kockázatoknak a keresése különböző módszerekkel egy-egy személy esetében segíti az intézeteket, hogy milyen kockázatra kell a büntetésük letöltésének ideje alatt velük kapcsolatban számítani.

A nemzetbiztonságban újabb, globálisabb, átfogóbb területeket vizsgálnak, így a gazdasági, politikai, katonai tevékenységek kockázatait elemzik, amelyek kihatással vannak Magyarország belső vagy külső biztonságára, határaink védelmére.

A határrendészet kockázatelemző munkáját emeli ki Mátyás a terjedelemre hivatkozva, leginkább az illegális migráció megelőzését, és veszélyének elhárítása érdekében a stratégiai, a műveleti és a taktikai kockázatelemzést említi.⁵

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal kockázatelemzési munkájában a vámigazgatás területét ismerteti, amelynek során az illegális határátkelőhelyek és határszakaszok, közlekedési eszközök egyedi kockázatait ismerteti a szerző.

Összegezve a kismonográfiát, egyértelmű képet fest arról, hogy a rendvédelemben, illetve azt megelőzően a rendészeti tanulmányokban mekkora szerepe van az értékelő-elemző munkának.

A mű általános képet ad a térinformatikáról, a földrajzról mint tudományról és az elemzésről. Olyan, sokszor több szakember által meghatározott fogalmakkal, amelyek hasznosak mind a jelenleg felsőoktatásban részt vevő hallgatók számára a tudásuk bővítésére, mind a jelenleg is a rendvédelemben dolgozók számára. A monográfia rámutat arra, többek között, hogy miért szükségesek a rendvédelemben alkalmazott rendszerekben, adatbázisokban a bűnügyi, közlekedésrendészeti, a közrendvédelmi, határvédelmi és büntetés-végrehajtási területen dolgozók részéről a pontos, szakszerűen rögzített adatok. Ugyanis a körültekintően, precízen felvitt tények, információk segítik majd többek között a jövő rendvédelmét, azok bűnüldözési és bűnmegelőzési munkáját, a balesetveszélyes helyek napra készen

⁵ Mátyás (2020): i. m. 46.

való tartását, az elítéltek egymás melletti elhelyezését a büntetés-végrehajtási intézetekbe.

Mátyás Szabolcs doktori értekezése már 2001-ben is a kriminálgeográfiával volt kapcsolatos. A szerző tanulmányai is szorosan kötődnek a geográfiához, földtudományokhoz, hiszen egyetemi tanulmányait is ilyen szakirányon folytatta, majd annak befejezését követően helyezkedett el a Debreceni Rendőrkapitányságon, ahol a kutatásait is végezte, mindamelllett, hogy a gyakorlatban is végezte a rendőri munkát, ezért e könyvét az egyik leghitelesebb műnek tartom.